

Bírósági végrehajtás

Szerző: KAPA Mátyás

Affiliáció: egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Rovat: Polgári eljárásjog

Rovatszerkesztő: HARSÁGI Viktória

Lezárás dátuma: 2023.06.30

Idézési javaslat: KAPA Mátyás: „Bírósági végrehajtás” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SULYOK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Polgári eljárásjog rovat, rovatszerkesztő: HARSÁGI Viktória) <http://ijoten.hu/szocikk/birosagi-vegrehajtas> (2023). Konkrét szöveghelyre való hivatkozáshoz javasoljuk a szövegbeli bekezdésszámok használatát, pl. [8] vagy [12]–[18].

A bírósági végrehajtás a jog által elismert igények kikényszerítésének végső, eshetőleges szakasza, amelynek során az állam kényszerrel biztosít a jogosultnak az őt megillető jogosultság tényleges realizálásához. A bírósági végrehajtás a magánjogi területen megvalósított igazságszolgáltatás omegája. A jogszolgáltatás csak akkor működhet hatékonyan, csak akkor valósítja meg célját és értelmét, ha a judiciális, illetve bizonyos extrajudiciális szervek döntései a gyakorlatban is realizálódnak, érvényesülnek. Ez a cél a magánjog területén – legalábbis a marasztalást előíró bírósági határozatok és jogszabályban meghatározott okiratok vonatkozásában – végső soron a bírósági végrehajtási eljárásban manifesztálódik.

Tartalomjegyzék

1. A bírósági végrehajtás fogalma, fajtái, szakaszai

- 1.1. A bírósági végrehajtás fogalma
- 1.2. A bírósági végrehajtás fajtái
- 1.3. A bírósági végrehajtás szakaszai
 - 1.3.1. A végrehajtás elrendelése
 - 1.3.2. A végrehajtás foganatosítása

2. Határon átnyúló végrehajtás

- 2.1. Külföldi határozat végrehajtása
 - 2.1.1. Alapvetés
 - 2.1.2. A külföldi határozat végrehajtásának fontosabb eljárási kérdései
- 2.2. Az unió tagállamában hozott határozat végrehajtása
 - 2.2.1. A külföldi határozatok végrehajtásának európai dimenziója
 - 2.2.2. A határozatok elismerése és végrehajthatóvá nyilvánítása az Európai Unióban

3. Kielégítési sorrend a bírósági végrehajtásban

- 3.1. A végrehajtási költségek kielégítése
- 3.2. Kielégítési sorrend konkuráló hitelezők között

4. A végrehajtási perek

- 4.1. Alapvetés
- 4.2. A végrehajtási perek szabályozása

1. A bírósági végrehajtás fogalma, fajtái, szakaszai

1.1. A bírósági végrehajtás fogalma

[1] A bírósági végrehajtás olyan önálló, törvényileg szabályozott eljárás, amelyben állami vagy meghatározott szempontból azzal azonosnak minősülő szerv elsősorban vagyoni kényszer alkalmazása révén juttatja érvényre az állam által, a konkrét egyedi ügyben fennállónak elismert és kikényszeríthető alanyi jogot, vagy előzetesen biztosítja a konkrét egyedi ügyben történő elismerés vagy a kikényszeríthetőség előtt védelemben részesített alanyi jog későbbi érvényre juttatását.^[1]

[2] A bírósági végrehajtás önálló, törvényileg szabályozott eljárás. A bírósági végrehajtás a szervezeti és eljárási sajátosságai alapján a polgári nemperes eljárások közé tartozik. Ezt a polgári nemperes eljárást Magyarországon 1881 óta külön törvény – illetve törvényerejű rendelet – szabályozza. A bírósági végrehajtás számos más eljárással függ össze, kapcsolódik a bíróság polgári peres és nemperes eljárásához, illetve a jogvitát eldöntő, más szervek eljárásához. Ugyanakkor bírósági végrehajtásra sor kerülhet önállóan, más eljáráshoz való kapcsolódás nélkül is. A fentiek alapján tehát igen különböző jellegű eljárásokhoz kapcsolódhat a bírósági végrehajtási eljárás, ezek eltérő, szerteágazó céljainak elérésére csak úgy válhatott alkalmassá, hogy viszonylag önálló eljárássá fejlődött.

[3] A bírósági végrehajtási eljárásban állami vagy meghatározott szempontból azzal azonosnak minősülő szerv jár el. Ebben az eljárásban a bíróság, a közjegyző és a bírósági végrehajtó jár el. A bíróság állami szervnek minősül, a bírósági szervezet tagjai a bírósággal szolgálati viszonyban állnak. A közjegyzők és az önálló bírósági végrehajtók nem állnak szolgálati viszonyban valamely állami szervvel, díjazásukat nem az államtól kapják, hanem azt a végrehajtást kérő előlegezi és az adós viseli. Ugyanakkor a közjegyző és az önálló bírósági végrehajtó eljárása – mint polgári nemperes eljárás – a bíróság eljárásával azonos hatályú.

[4] A bírósági végrehajtási eljárásban elsősorban vagyoni kényszer alkalmazására kerül sor. A jog érvényre juttatása érdekében a végrehajtási eljárásban közreműködő szervek az adóssal szemben törvényes kényszerítő eszközöket alkalmazhatnak. A végrehajtási eljárás során alkalmazott állami kényszer hátrány okozásában vagy valamely jog korlátozásában ölthet testet. A gyakorlatban nem áll túl sok lehetőség rendelkezésre abban a tekintetben, hogy az említett kényszer milyen jellegű hátrányt okozzon: a kényszer alapvetően irányulhat az eljárás alá vont jogalany személyére vagy vagyonára. A magánjogi jogérvényesítés során elsősorban a jogsértő vagyoni jogait korlátozzák, majd a kötelezett fent említett vagyoni joga a kötelezettségének erejéig megszűnik, egyúttal e vagyont a kötelezettség teljesítésére fordítják.^[2] Itt tehát a vagyoni kényszer dominál.^[3]

[5] A bírósági végrehajtás általában az állam által, a konkrét egyedi ügyben fennállónak elismert és kikényszeríthető alanyi jogot juttatja érvényre. Kiindulópontunk, hogy a tárgyi jog valamely alanyi magánjogot biztosít egy jogalany számára. Az „alanyi jog végső soron jogi kényszerrel biztosított lehetőség valamely jogi kötelesség teljesítésének követelésére”.^[4] Erre tekintettel az alanyi magánjog érvényesülése alapvetően kétféle módon valósulhat meg: az önkéntes jogkövetéssel, illetve kényszerrel történő jogérvényesítés útján.^[5] Az alanyi magánjog kényszerrel való érvényesítése kétféleképpen mehet végbe: e fogalom alatt általában a jognak állami kényszerrel történő érvényre juttatását értjük, de kivételesen sor kerülhet arra is, hogy a jog érvényesítése nem állami kényszerrel történik, hanem például jogos önhatalommal. Abban az esetben, ha a jogalany a jog érvényesítése során állami kényszer kíván igénybe venni, ennek előfeltétele, hogy az állam az alanyi magánjog fennállását a konkrét egyedi ügyben valamiképpen elismerje. Ennek tipikus módja a per. Itt sor kerül az élettényállás és a törvényi tényállás összevetésére: ha a kettő egybeesik, a

kapcsolódó jogkövetkezmény megállapítására. A peres eljárás során még vitatható az alanyi magánjog fennállása. A per tehát a jogosultság fennállásának vagy fenn nem állásának megállapítása révén eldönti a felek jogvitáját, ezáltal a konkrét egyedi ügyben, a felek egymás közötti viszonyában dönt az alanyi jog fennállásának elismeréséről is.

[6] Az alanyi magánjog fennállása állami elismerésének létezik más útja is. Bizonyos körülmények megléte esetén az alanyi magánjog fennállásának valószínűsége olyan magas fokon áll, hogy az állam megnyitja a jogosult számára a kényszer útján való érvényesítés lehetőségét.^[6] Ilyen eset például, ha a kötelezettségvállalást törvényben előírt tartalmi követelményeknek megfelelő közjegyzői okiratba foglalták.

[7] Az alanyi magánjog érvényesülésének, azon belül érvényesítésének végső, esetleges fázisa: a konkrét esetben államilag elismert alanyi magánjognak – akár kényszer útján történő – realizálása, gyakorlati megvalósítása.^[7] A jogérvényesítés ezen szakasza a végrehajtási eljárás. A magánjogi jogérvényesítés végső, esetleges szakaszának, a végrehajtási eljárásnak a megindításához további feltétel a kikényszeríthetőség. A konkrét egyedi ügyben államilag elismert alanyi jog akkor minősül kikényszeríthetőnek, ha

- tartalmilag marasztalási jellegű, tehát az alanyi kötelezettre tevésben vagy tevékenységtől való tartózkodásban megnyilvánuló kötelezettséget ró,
- ha az állami elismerésre megelőző eljárásban, határozattal került sor, akkor a határozat jogerős vagy előzetesen végrehajtható,
- továbbá ha a teljesítési határidő lelet.

A fent vázolt feltételek konjunktívak. Megállapító, illetve jogalakító határozat kikényszerítése fogalmilag kizárt. A jogerőhöz kapcsolódó vagy előzetesen kimondott végrehajthatóság hiányában állami kényszer nem vehető igénybe a kötelezettség realizálásához, sőt, itt még az alanyi jog konkrét, egyedi ügyben történő elismerése is kétséges lehet. Ugyanakkor még a jogerős, marasztalást tartalmazó határozatok alapján sem indulhat meg a végrehajtási eljárás a teljesítési határidő lejártáig.

[8] A bírósági végrehajtás irányulhat az alanyi jog későbbi érvényre juttatásának előzetes biztosítására is. A jog bizonyos esetekben még az alanyi magánjog konkrét egyedi ügyben történő állami elismerését megelőzően, vagy a kikényszeríthetőség beállta előtt védelemben részesíti az alanyi jogosultat. Erre elsősorban akkor kerülhet sor, ha vagy az alanyi magánjog elismerésére még nem került sor, vagy a kikényszeríthetőség (például a teljesítési határidő elteltének hiányában) még nem állt be, azonban a követelés későbbi kielégítése veszélyben van.

[9] A fent vázolt esetekben, amikor az alanyi jog érvényre juttatásának előzetes biztosítására kerül sor a magánjogi jogérvényesítés végső, esetleges szakaszának, azaz a végrehajtási eljárásnak az eszközeivel, biztosítási intézkedés végrehajtásáról beszélünk.^[8]

1.2. A bírósági végrehajtás fajtái

[10] A magyar jog a bírósági végrehajtás szabályozásán belül különbséget tesz az általános végrehajtási eljárás, valamint a különleges végrehajtási eljárások között. Az általános szabályok szerinti végrehajtási eljárás a belföldi végrehajtható határozaton (okiraton) alapuló pénzkövetelés kielégítésére irányul. Ezzel szemben a különleges végrehajtási eljárások a következőkre irányulhatnak:

- meghatározott cselekmény végrehajtására,
- kielégítés helyett csak követelés biztosítására,
- külföldi határozat végrehajtására,
- zálogtárgy egyszerűsített végrehajtási értékesítésére,
- az állam által törvényes öröklés útján megszerzett vagyontárgy értékesítésére,

- tartásra kötelezett adós adatainak beszerzésére.

A végrehajtási ügyek számát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a bírósági végrehajtások döntő többsége pénzkövetelések kielégítésére irányul.

1.3. A bírósági végrehajtás szakaszai

[11] A végrehajtási eljárás alapvetően két fő szakaszra oszlik. Az első lépcső a végrehajtás elrendelése, a második a végrehajtás foganatosítása. A végrehajtás elrendelése végrehajtható okirat kibocsátása révén történik, ennek során a bíróság vagy a közjegyző arról dönt, hogy helye van-e a végrehajtásnak, működésbe léphet-e a legális állami kényszer a követelés realizálása érdekében. A végrehajtás foganatosítása során ténylegesen megjelenik a legális állami kényszer alkalmazása. Ha pénzkövetelést érvényesítenek ezen az úton, akkor az adós egyes vagyonelemeit lefoglalják, majd értékesítik. Amennyiben meghatározott cselekmény végrehajtására kerül sor, a bíróság vagy pénzköveteléssé transzformálja az igényt (lásd pénzgyenérték megfizetésére kötelez), vagy közvetett eszközökkel próbálja kikényszeríteni a teljesítést (lásd pénzbírság kiszabása), vagy akár fizikai kényszer alkalmazását is elrendelheti (lásd rendőrség közreműködése lakás kiürítése, gyermek átadása kapcsán). A végrehajtás foganatosításának szakaszában a legtöbb feladat már a bírósági végrehajtókra hárul.

1.3.1. A végrehajtás elrendelése

[12] A végrehajtás elrendelése végrehajtható okirat kibocsátása révén történik, ennek során a bíróság arról dönt, hogy helye van-e a végrehajtásnak, működésbe léphet-e a legális állami kényszer a követelés biztosítása vagy realizálása érdekében. A végrehajtás elrendelésére oly módon kerül sor, hogy

- valamely végrehajtandó követelés okirati igazolása alapján,
- az okiratban foglalt követelés biztosítása vagy realizálása érdekében,
- a bírósági végrehajtás megindításához szükséges törvényes előfeltételek fennállása esetén,
- a hatáskörrel rendelkező, illetékes bíróság vagy közjegyző,
- végrehajtható okiratot állít ki,
- ezzel utat nyitva a végrehajtás foganatosításának.

[13] A végrehajtási eljárást rendszerint megelőzi valamely másik eljárás. Ezen korábbi eljárás eredményeként születik meg a követelés fennállását igazoló, a végrehajtás alapjául szolgáló okirat. Ez utóbbit számos jogrendszerben végrehajtási jogcímnek nevezik. A végrehajtás alapjául szolgáló okirat (végrehajtási jogcím) nyomán kerül kiállításra a végrehajtást elrendelő végrehajtható okirat (például végrehajtási lap, végrehajtási záradék). Az, hogy a különböző végrehajtható okiratok közül melyiket kell alkalmazni, nagyban attól függ, hogy végrehajtási eljárást milyen másik eljárás előzte meg, illetve annak eredményeként milyen végrehajtás alapjául szolgáló okirat (végrehajtási jogcím) keletkezett.

1.3.2. A végrehajtás foganatosítása

[14] A végrehajtás elrendelését követően a végrehajtási eljárás második nagyobb szakasza a végrehajtás foganatosítása. Ebben a szakaszban kerül sor a marasztalás kikényszerítésére. Az általános végrehajtási eljárás belföldi okiraton alapuló pénzkövetelés kielégítésére irányul, az ilyen végrehajtási eljárás foganatosításán belül általában több lépcsőt is elkülöníthetünk: a foglalást, az értékesítést, és a befolyt összeg kifizetését.

[15] A végrehajtás foganatosítása során – ha pénzkövetelést érvényesítenek ezen az úton – az adós pénzforgalmi szolgáltatónál kezelt vagyonát, munkabérét, egyéb járandóságát, majd ingóságait, végül ingatlanát vonják végrehajtás alá. Ezeket a vagyontárgyakat először lefoglalják,

majd – ha szükséges – értékesítik. Értékesítésre értelemszerűen csak az ingóságok és ingatlanok esetében kerülhet sor. Végül a lefoglalt vagyontárgyak értékét – a végrehajtás költségeinek levonását követően – a fennálló követelés erejéig a jogosult részére kifizetik.

[16] A végrehajtás foganatosításának szakaszában a legtöbb teendő a bírósági végrehajtókra hárul, ugyanakkor e szakaszban a bíróságnak is számos feladata van, illetve a foganatosítás során más szervek és személyek is közreműködnek (például az adós munkáltatója, az adós pénzt kezelő pénzügyi intézmény, a zárgondnok, a végrehajtást szenvedő személy adósa stb.).

2. Határon átnyúló végrehajtás

2.1. Külföldi határozat végrehajtása

2.1.1. Alapvetés

[17] A külföldi határozat végrehajtása különleges végrehajtási eljárás. Itt az adós teljesítési kötelezettségét az egyik állam hatóságai írják elő, azonban a kötelezettség realizálását egy másik államban kell kieszközölni. Ilyen eset állhat elő például akkor, amikor a kötelezettnek a határozatot meghozó szerv államától különböző másik államban van végrehajtás alá vonható vagyontárgya. A határokon átnyúló, nemzetközi elemmel rendelkező eljárások egyes kérdései feltétlenül normatív rendezést igényelnek. E körben az alapvető kérdés, hogy egy idegen autoritás által, eltérő jogi környezetben meghozott határozat, döntés miként ismerhető el és hajtható végre saját államunkban.

[18] A külföldi határozatok végrehajtása a gyakorlatban annyiban speciális, hogy a végrehajtást kérőnek az általános eljáráshoz képest egy megelőző lépést is meg kell tennie ahhoz, hogy a bírósági végrehajtás startmezejére léphessen. Ez a megelőző lépés a külföldi határozat végrehajthatóvá nyilvánítása.

[19] A külföldi határozat végrehajtása során a hitelező már rendelkezik egy – teljesítési kötelezettséget előíró – határozattal, amelyet egy idegen államban akar végrehajtatni. A végrehajtást kérő tehát már rendszerint túl van a jogvitát elbíráló eljáráson, okkal tarthat igényt arra, hogy ne kelljen újból igazolnia követelése alaposságát, érdeke, hogy a javára szóló határozat gyors és egyszerű eljárás keretében, a belföldi határozatokkal azonos módon végrehajthatóvá váljék. Ezzel szemben az adós méltányos jogvédelmét is szem előtt kell tartani, hiszen külföldi határozat belföldön történő végrehajtása esetén a végrehajtást lefolytató államtól eltérő anyagi és eljárásjogi környezetben született döntés alapján lép működésbe ellene a „legális kényszer”.

[20] A külföldi határozat belföldön történő érvényesítése kapcsán el kell különíteni egymástól két – egymással összefüggő, mégsem azonos – mozzanatot: a határozat elismerését és végrehajthatóvá nyilvánítását. Az elismerés során az dől el, vajon egy külföldön meghozott határozat a belföldi jogrend szerint alkalmas-e arra, hogy a felek jogállapotát egymás irányában véglegesen eldöntse. Itt a jogforrások különféle feltételek fennállását írhatják elő, amely feltételek meglétét a belföldi szervek vizsgálják. Az elismerés történhet *ipso iure*, vagy megállapításra kerülhet külön eljárás keretében is.

[21] Az elismert külföldi határozat belföldön történő érvényre juttatása az érdemi határozatok egyes fajtáinál eltérő úton történhet. A megállapító, a jogalakító és a marasztalás iránti keresetet érdemben elutasító határozatok esetében az elismerésen túl nem szükséges további lépés a jognak megfelelő állapot beállításához.^[9] A marasztalást előíró, önként nem teljesített ítéletek esetében azonban a határozat belföldi érvényre juttatásához állami kényszer szükséges. A határozat külföldön történő végrehajthatósága még elismerés esetén sem törvény erejénél fogva áll be, hanem „a végrehajtó állam bíróságának kifejezett, jogalakító aktusa, a végrehajthatóvá nyilvánítás révén”.^[10]

[22] A legtöbb jogrendszerben a külföldi államban hozott határozat végrehajthatóvá nyilvánítására külön, ún. exequatur-eljárás keretében történik.^[11] A külföldi határozat végrehajtására csak az exequatur-eljárás lefolytatását követően kerülhet sor, ez előfeltétele a végrehajtási eljárásba való belépésnek. A végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás lehet önálló peres^[12] vagy nem peres eljárás, illetve lehet a végrehajtási eljárás része, annak viszonylag önálló szakasza.^[13]

[23] A külföldi határozatok elismerésének és végrehajtásának kérdését nemzetközi egyezmények, a viszonyosság, a közösségi és a nemzeti jog – egymással szoros összefüggésben, egymást akár ki is egészítve – egyaránt rendezheti.

2.1.2. A külföldi határozat végrehajtásának fontosabb eljárási kérdései

[24] A külföldi bíróság és a külföldi választott bíróság határozatát törvény, nemzetközi egyezmény vagy viszonyosság alapján lehet végrehajtani. A külföldi bíróság határozata akkor végrehajtható, ha a határozat jellegénél fogva megfelel az alábbi feltételeknek:

- polgári ügyben született, vagy büntetőügyben született ugyan, de polgári jogi igényt bírál el,
- marasztalást tartalmaz,
- bírósági határozat vagy bíróság által jóváhagyott egyezség formát ölt.

[25] A belföldi határozatokhoz hasonlóan, a külföldi határozat végrehajtása iránt is kérelmet kell előterjeszteni. A kérelemben adatokat kell közölni az adósra, illetve az adós végrehajtás alá vonható vagyontárgyaira nézve. A kérelemhez csatolni kell a végrehajtandó külföldi határozatot és – szükség esetén, a bíróság felhívására – ennek magyar fordítását is.

[26] Amennyiben a Magyarországon végrehajtani kért külföldi határozat a magyar jog szerint a belföldi bíróság (választottbíróság) határozatával azonos módon végrehajtható, a hatáskörrel rendelkező, illetékes bíróság a határozatra *végrehajtási tanúsítványt* vezet. A kérelem tárgyában a bíróság nemperes eljárásban, a felek meghallgatása nélkül végzéssel határoz. A végrehajtási tanúsítvány kiállításáról vagy megtagadásáról a bíróság végzést hoz, e végzés ellen fellebbezésnek van helye. A másodfokon jogerőre emelkedett olyan végzés ellen, amellyel a bíróság külföldi határozat végrehajtási tanúsítvánnyal való ellátásáról, illetőleg végrehajtásának elrendeléséről döntött további jogorvoslatnak, felülvizsgálati kérelem előterjesztésének van helye.

[27] A kiállított végrehajtási tanúsítvány igazolja azt, hogy a külföldi határozat Magyarországon végrehajtható. A tanúsítvány kiállítása nem azonos a végrehajtás elrendelésével, arra ugyanis csak a tanúsítvány kiállításáról szóló végzés jogerőre emelkedése után kerülhet sor. A végrehajtási tanúsítvány kiállításáról szóló végzés jogerőre emelkedése után következhet a külföldi határozat alapján a végrehajtás elrendelésére. Erre úgy kerül sor, hogy a bíróság a végrehajtási tanúsítvánnyal ellátott külföldi határozat alapján végrehajtási lapot, illetőleg vele egy tekintet alá eső végrehajtható okiratot (letiltó végzés, átutalási végzés) állít ki.

2.2. Az unió tagállamában hozott határozat végrehajtása

2.2.1. A külföldi határozatok végrehajtásának európai dimenziója

[28] A határokon átnyúló ügyekben megszülető határozatok, egyéb okiratok végrehajtására az Európai Unión belül speciális szabályok vonatkoznak. Az Európai Unióban az utóbbi évtizedekben különösen fontos célkitűzéssé vált a bírósági határozatok szabad mozgásának biztosítása. Ehhez elengedhetetlen a közösségi aktivitás, közösségi jogi normák alkotása a polgári eljárásjog, azon belül pedig a bírósági végrehajtás területén.

[29] Az utóbbi évtizedekben az unió jogalkotása a polgári eljárásjog területén gyakorlatilag két, egymástól jól elkülöníthető irányban halad. Egyrészt vannak olyan rendeletek, amelyek a nemzeti

szabályok szerint bonyolódó, azonban valamely okból a határokon átívelő eljárások speciális problémáit hivatottak kezelni (joghatóság, kézbesítés, bizonyítás, határozatok végrehajtása). Más rendeletek ezzel szemben eleve közösségi szabályok szerint bonyolódó, *sui generis* európai eljárásokat vezetnek be (európai fizetési meghagyásos eljárás, kis értékű követelések európai eljárása).

2.2.2. A határozatok elismerése és végrehajthatóvá nyilvánítása az Európai Unióban

[30] A bírósági végrehajtás területén az Európai Unió legfontosabb szabályozási tárgyköre a határozatok elismerése és végrehajthatóvá nyilvánítása. E probléma az egyszerű államközi kapcsolatokban is szabályozási kihívást jelent, nemhogy egy olyan, gazdasági alapokon felépülő, de a gazdasági célkitűzéseken messze túlmutató integrációs struktúra számára, amilyen az Európai Unió.

[31] Erre is figyelemmel a határokon átnyúló ügyekben irányadó végrehajtást az Európai Unió szabályozási körébe vonta, elsődleges célul tűzve ki az exequatur-eljárás egyszerűsítését, illetve megszüntetését. Jelenleg több olyan rendelet létezik, amely közvetlenül vagy közvetve kapcsolódik a határokon átnyúló végrehajtási ügyekhez.

[32] A hatályos rendeletek közül a legnagyobb eredményt polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, az Európai Parlament és a Tanács 2004. április 21-i, 1215/2012/EU rendelete tartalmazza, amely polgári és kereskedelmi tárgyú ügyekben, a 2015. január 10. napján vagy azt követően indított eljárásokban hozott határozatokra, az említett napon vagy azt követően kiállított vagy nyilvántartásba vett közokiratokra, és az említett napon vagy azt követően jóváhagyott vagy megkötött perbeli egyezségekre vonatkozóan eltörli az exequatur-eljárást. E körben tehát az Európai Unióban belül megvalósult a határozatok szabad áramlása.

3. Kielégítési sorrend a bírósági végrehajtásban

3.1. A végrehajtási költségek kielégítése

[33] A végrehajtás során befolyt, az adóstól behajtott összegből minden egyéb követelés előtt, tehát a végrehajtani kért követelést megelőzően a végrehajtás költségeit kell kielégíteni. Ez a fajta szabályozás általánosan jellemző a jogrendszer különböző területein, az eljárás keretében mindenekelőtt a bírósági, illetve hatósági eljárás költségeinek kell megtérülnie. A végrehajtani kért követelés kielégítésére csak a végrehajtás költségeinek megtérülése után kerülhet sor.

[34] A végrehajtás költségei közé tartoznak mind a végrehajtási eljárás kezdeményezésével, elrendelésével, mind pedig az eljárás foganatosításával kapcsolatban felmerült költségek. Ilyen költségek például az alábbiak:

- a végrehajtási eljárás illetéke,
- a végrehajtó díja és költségei,
- a foganatosítás során felmerült készkiadások,
- a végrehajtási eljárásban közreműködő jogi képviselő díja és költségei.

Tekintettel arra, hogy a végrehajtás költségei közül az eljárási illetéket, a végrehajtó munkadíját és költségtérítését többnyire a végrehajtást kérő előlegezi, így a végrehajtás költségeinek megtérítése is általában az ő részére történik.

3.2. Kielégítési sorrend konkuráló hitelezők között

[35] Ha a végrehajtás több követelés^[14] behajtására irányul, és a végrehajtás során befolyt összeg nem fedezi a behajtani kívánt valamennyi követelést, szükségképpen valamiféle sorrendet kell felállítani a konkuráló igények között. A kielégítési sorrend terén a különböző jogrendszerekben alapvetően háromféle princípiumot tartanak szem előtt: az időbeliség elvét, az arányosítás elvét, illetve a jogcím szerinti kielégítés elvét.

[36] Az időbeliség elve azt jelenti, hogy akinek a javára előbb indult a végrehajtási eljárás,^[15] a behajtott összegből annak a követelését sorrendben előbb is elégtik ki. Az arányosítás elve (más néven kiegyenlítési elv vagy a veszteségközösség elve) azt jelenti, hogy a versengő követeléseket „osztalékszerűen”, hányadok szerint elégtik ki, tehát az egyes követelések nagyságuknak megfelelő mértékű kielégítést nyerhetnek. A jogcím szerinti kielégítés elve alapján pedig az a végrehajtást kérő, akinek a követelését annak jellegére (jogcímére) tekintettel a jogszabály a többinél fontosabbnak tartja, előbb kap kielégítést, tekintet nélkül arra, hogy mikor kapcsolódott be a végrehajtási eljárásba. A követelések rangsorolásánál alapvetően az időbeliség elve dönt Németországban,^[16] az Egyesült Államokban,^[17] vagy Angliában.^[18] Az arányosítás elvét tekintve elsődlegesnek például az olasz,^[19] a francia, a spanyol, a holland, a japán és a görög jog.^[20] Többnyire a jogcím szerinti kielégítés elvét követték a volt szocialista országok,^[21] így Magyarország is.

[37] A fent említett fő kielégítési elvek azonban teljesen következetesen egyik jogrendszerben sem érvényesülnek, bármelyik fő elv szerinti szabályozási mód mellett kisebb-nagyobb kivételeket tesznek a másik két elv javára.^[22]

[38] A hatályos magyar szabályozás szerint, ha a végrehajtás során befolyt összeg nem fedezi a végrehajtás során behajtani kívánt valamennyi követelést, a kielégítési sorrend a követelések jogcímét alapul véve áll össze. A végrehajtási költségek kielégítését követően a gyermektartásdíj, a jogszabályon alapuló egyéb tartásdíj, a munkavállalói munkabér és a vele egy tekintet alá eső járandóság, a polgári perben vagy büntetőeljárásban az adóssal szemben a bűncselekmény következtében keletkezett és a természetes személy sértett javára megállapított polgári jogi igény, az állam javára fizetendő pönális követelések,^[23] illetve a vagyonekbobzás, az adó, társadalombiztosítási követelés és más köztartozások, az egyéb követelések, végül a végrehajtási eljárásban kiszabott rendbírság nyerhet kielégítést. A sorrendben előbb álló követelés teljes kielégítése után lehet a sorrendben hátrább álló követelést kielégíteni.

[39] Ha a befolyt összeg nem fedezi az azonos sorrendben felsorolt valamennyi követelést, e követeléseket arányosan kell kielégíteni. Az arányosítás elve tehát több azonos jogcímű követelés esetén jöhet számításba. Az egyes hitelezőkre jutó kielégítési összeg számítási módja egyszerű: a befolyt összeg és a követelés szorzatát el kell osztani az összes követelés összegével.

[40] Előnyös kielégítésre tarthat igényt a zálogjogosult is: az ingóságnak mint zálogtárgynak az értékesítéséből befolyt összeget elsősorban a zálogjoggal biztosított követelés kielégítésére kell fordítani, míg ha az ingatlan, továbbá a vízi, illetőleg a légi jármű értékesítéséből befolyt összegből jelzálogjoggal biztosított követelést is ki kell elégtíteni, az ilyen követelést a fenti sorrendben a munkavállalói munkabér követelések után, de a polgári jogi igényt megelőzően kell kifizetni.

[41] Az időbeliség elve ma csak korlátozottan jut jelentőséghez. Egyrészt az azonos jogcímű több követelés munkabérből történő behajtása esetén a levonási sorrend megállapításánál főszabály szerint a letiltásoknak a munkáltatóhoz való érkezésének lehet jelentősége. Másrészt a jelzálogjoggal biztosított több követelés esetén e követeléseket a jelzálogjogok bejegyzésének sorrendjében kell kielégíteni.

[42] Az időbeli elsőbbség a magyar végrehajtási jogban még egy vonatkozásban juthat jelentőséghez – igaz, nem a klasszikus értelemben. Az ingatlan értékesítéséből befolyt vételár felosztása során a végrehajtó a konkuráló hitelezőkből gyakorlatilag két csoportot képez. Először azokat a követeléseket elégtik ki, amelyek az értékesítés alapját képező hirdetményben fel voltak

tüntette, illetve amelyek tekintetében a végrehajtható okirat az árverésen kívüli értékesítést megelőzően a végrehajtóhoz megérkezett, és a követelés jogosultja az eljárás költségét megelőlegezte. A később elrendelt végrehajtások jogosultjai az előbbi végrehajtást kérők követeléseinek teljes kielégítését követően fennmaradó összegből részesülhetnek a kielégítés általános szabályai szerint. E szabály tehát azt jelenti, hogy a hirdetmény közzététele, illetve – árverésen kívüli értékesítés esetén – az értékesítés időpontja előtt jelentkező hitelezők igénye megelőzi az ezen időpont után jelentkező hitelezőket.

[43] A fent leírtakból is következik, hogy a magyar jogirodalomban általános az a nézet, hogy a magyar végrehajtási jog a jogcím szerinti kielégítés elvét követi. Jelen sorok szerzője ugyanakkor úgy véli, hogy a kielégítési sorrendben érvényesülő háromféle elvvel összefüggő jogirodalmi tételek apróbb korrekcióra, illetve kiegészítésre szorulnak.

[44] Korántsem vonható éles határvonal az egyes jogrendszerek közé azon az alapon, hogy melyik alapvetet tekintik elsődlegesnek, gyakorlatilag mindenhol találhatunk privilegizált követeléseket, az időbeliség és az arányosítás elve is jelentőséghez jut a különböző országokban.

[45] A magyar jogirodalomban^[24] és a *bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény* (Vht.) indokolásában is azzal az állásponttal találkozhatunk, hogy az egyes jogrendszerekben a két jellegadó princípium az időbeliség elve és a jogcím szerinti kielégítés elve lehet, és ezek kiegészítéseként találkozhatunk az arányosítás elvével. Álláspontom szerint nem indokolt az időbeliség és a jogcím szerinti kielégítés elvének kiemelése, a három princípium bármelyike játszhat kiemelkedő szerepet egy-egy jogrendszerben, azokat komplexen érdemes vizsgálni. Abban az esetben, ha mégis a fő elvek alapján kívánjuk csoportosítani a jogrendszereket, inkább az időbeli és az arányos kielégítés elvét követő jogrendszerek között érdemes különbséget tenni, ez az a két elv, amely jellegadónak tekinthető.^[25] Privilegizált követelések, jogcím szerinti elsőbbségi igények ugyanis minden jogrendszerben találhatók, éppen ezért alapvető szinten az válik a legmarkánsabb különbséggé, hogy a jogalkotó az azonos jogcímű, illetve a nem privilegizált követelések között hogyan osztja fel a végrehajtásból befolyt összeget: az időbeli elsőbbség (például Németország) vagy az arányosítás elve (például Görögország) alapján.

4. A végrehajtási perek

4.1. Alapvetés

[46] A végrehajtási perek különleges perek, ahol alapvetően a bírósági végrehajtási eljárás során felmerülő olyan jogviták eldöntésére kerül sor, amelyek elbírálására a bírósági végrehajtás mint *ex parte*, egyoldalú kérelemre induló, nemperes eljárás keretei nem megfelelőek, nem elégségesek, ahol a több garanciával körbeásta, a felek kölcsönös meghallgatását biztosító, kontradiktórius peres eljárásra van szükség.

[47] A végrehajtási perek kiindulópontja valamely, a végrehajtási eljárásban felmerült jogvita, azonban ezek a perek „leágaznak” a végrehajtási eljárásról, attól elkülönülnek. Ezek a perek „egyes esetekben nemcsak a végrehajtási eljárásjogi, hanem az anyagi jogi kérdést eldöntő érdemi per szerepét is betöltik”^[26] (például a tágabb körű végrehajtás megszüntetése, korlátozása iránti pereknél).

4.2. A végrehajtási perek szabályozása

[48] A végrehajtási perek szabályait 1994 előtt elsősorban a *bírósági végrehajtásról szóló kódex* tartalmazta. Ma a *polgári perrendtartásról szóló 2016 évi CXXX. törvény* (Pp.) szabályozza ezeket a pereket, különleges peres eljárásként. A szabályozás módszere az, hogy a Pp. XL. fejezete tartalmazza a végrehajtási perekre vonatkozó, az általánostól eltérő szabályokat, emellett pedig minden olyan kérdésre, amelyre a XL. fejezet nem tartalmaz különös rendelkezést, alkalmazni kell a

Pp. I–XXX. fejezetének szakaszait.

[49] A végrehajtási perek fajtái a következők:

- végrehajtás megszüntetése, illetve korlátozása iránti per,
- végrehajtási igényper,
- foglalás túrése iránti per,
- követelés behajtása iránti per,
- végrehajtási eljárásba történő bekapcsolódás engedélyezése iránti per.

5. JEGYZETEK

- [1] KAPA Mátyás: Hitelezővédelem a bírósági végrehajtásban, Budapest, Dialóg Campus, 2006, 30–31.
- [2] Vö. VIDA István: A bírósági végrehajtás, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1978, 53.
- [3] Bár a magánjogi jogérvényesítés során a korábbiakban alkalmaztak, sőt kivételesen napjainkban is alkalmaznak személy elleni kényszert is. Vö. VIDA (2. j.) 66–72.
- [4] LÁBADY Tamás: A magyar magánjog (polgári jog) általános része, Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 1998, 256.
- [5] A magyar jogirodalom nem egységes és nem is következetes a „jogérvényesülés”, a „jogérvényesítés” és a „jogalkalmazás” fogalmi elkülönítése terén.
- [6] Ezekben az esetekben az állam végrehajtási jogot biztosít a jogalany számára.
- [7] A per és a végrehajtási eljárás megkülönböztetésére lásd PLÓSZ Sándor: „Adalékok a keresetjog elméletéhez” in PLÓSZ Sándor: Összegyűjtött dolgozatai, Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1927, 71, 73, 78–81; BACSÓ Jenő: A végrehajtási eljárásjog tankönyve, Debreczen, Csáthy, 1917, 10–11; VIDA (2. j.) 383–393.
- [8] Megjegyzendő, hogy elméleti oldalról megközelítve korántsem magától értetődő, hogy a biztosítási intézkedés a végrehajtási eljárás intézménye. Ezt támasztja alá számos külföldi jogrendszer szabályozási struktúrája is, amely együtt szabályozza a biztosítási intézkedéseket az ideiglenes intézkedésekkel. Utóbbi kérdésre lásd WOPERA Zsuzsa: „Európai körkép egyes államok polgári eljárásjogának ideiglenes intézkedéseiről” Jogtudományi Közlöny 2001/5, 213–221; WOPERA Zsuzsa: „Ideiglenes intézkedések az amerikai polgári eljárásjogban” Jogtudományi Közlöny 2000/10, 412–418; KAPA Mátyás: „Végrehajtási eljárás az Amerikai Egyesült Államokban” Magyar Jog 2002/12, 743–744.
- [9] Vö. BRÁVÁ CZ Ottóné – SZŐCS Tibor: Jogviták határok nélkül, Budapest, HVG-ORAC, 2003, 257; BACSÓ (7. j.) 10.
- [10] BRÁVÁ CZ–SZŐCS (9. j.) 269.
- [11] Az egyes európai országokban alkalmazott exequatur-eljárásokra lásd SZŐCS Tibor: „Bírósági határozatok külföldön történő végrehajthatóvá nyilvánítása Európában, különös tekintettel a Luganói Egyezményre” Magyar Jog 1997/4, 238–240.
- [12] Németországban a külföldi határozat végrehajthatóvá nyilvánítása érdekében peres eljárást kell indítani (végrehajtási kereset, Vollstreckungsklage). Lásd Zivilprozessordnung (ZPO) 722. §.
- [13] Utóbbira példa a magyar jog megoldása.
- [14] A több követelés illethet egyetlen végrehajtást kérőt is, azonban az esetek többségében a különböző követelések különböző hitelezőkhöz kötődnek.
- [15] A német jogban annak van jelentősége, hogy melyik hitelezőnek a javára történt meg előbb a foglalás, míg az angol és amerikai jogban a végrehajtási eljárást megindító irat sheriffhez érkezésének

időpontja a döntő.

[16] Lásd BERTALANNÉ KOREK Ilona: „Ingatlan-végrehajtás a német jogban” Magyar Jog 1997/8, 507.

[17] Lásd KAPA (8. j.) 753.

[18] Vö. KORMOS Erzsébet: „Dióhéjban az angol bírósági végrehajtásról” Publicationes Universitatis Miskolciensis, Sectio Juridica et Politica 1999, 60.

[19] Codice di Procedura Civile. Art. 510, 541, 596.

[20] Vö. P. YESSIOU-FALTSI: „Das Ausgleichsprinzip im griechischen Zwangsvollstreckungsrecht im Unterschied zum deutschen Prioritätsprinzip” Zeitschrift für Zivilprozess 1993/2, 217.

[21] VIDA (2. j.) 450 (95. lj.).

[22] A kérdésre bővebben lásd KAPA (1. j.) 117–131.

[23] NÉMETH János – VIDA István: A bírósági végrehajtás magyarázata, Budapest, KJK-Kerszöv, 2004, 732. Itt: „büntetéspénzek”.

[24] Vö. NÉMETH-VIDA (23. j.) 730–731.

[25] Ezt a felosztást követi YESSIOU-FALTSI (20. j.) 216–217.

[26] NÉMETH János (szerk.): A Polgári perrendtartás magyarázata, Budapest, KJK-Kerszöv, 1999, 1551.